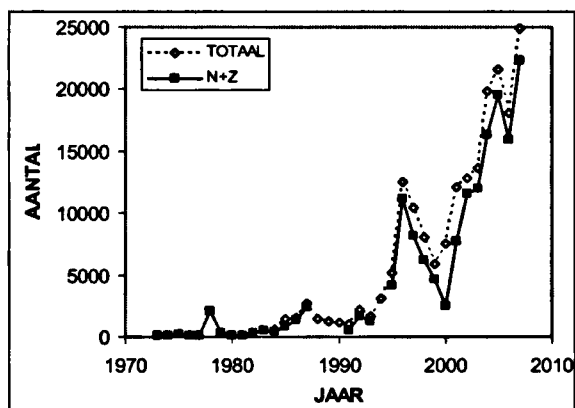

De Grauwe Gans in de westelijke Eempolders

Zoals bekend gaat het niet zo goed met de meeste traditionele weidevogels. Daar staat tegenover dat sommige andere soorten het tegenwoordig juist heel goed doen. Het betreft hier vooral soorten die gras eten. Dat is niet verwonderlijk, want in het moderne boerenbedrijf streeft men met veel succes naar het produceren van veel en zo voedzaam mogelijk gras. De laatste jaren zijn de aantallen van de Grauwe Gans, een van die graseters, zo toegenomen dat er hier en daar over een plaag wordt gesproken. In de winter zijn er veel meer Kolganzen dan Grauwe Ganzen, maar de laatste zijn naast wintergasten ook snel in aantal toenemende broedvogels. De klachten zijn natuurlijk dat ze gras eten dat voor de koeien bestemd is. Daarnaast wordt gesteld dat ze zoveel onrust veroorzaken in de weilanden dat de weidevogels verstoord worden. Er zijn zelfs berichten dat nesten van Grutto's en Kieviten vertrapt worden. Op die manier zouden ze mede verantwoordelijk zijn voor de achteruitgang van veel weidevogels.

Jan Mooij

Er is dus alle aanleiding om eens goed te kijken naar de ontwikkeling van de aantallen Grauwe Ganzen in de Eempolders. Omdat we al sinds 1973 elke veertien dagen geteld hebben is er veel informatie beschikbaar. Figuur 1 geeft de totale aantallen waargenomen Grauwe Ganzen per jaar. Daarbij is de getrokken lijn het totale aantal in de telgebieden Noord en Zuid, terwijl de stippellijn de aantallen geeft inclusief de Oostermeent die pas sinds 1984 geteld wordt. Er is inderdaad sprake van een spectaculaire stijging. Tot ongeveer 1980 blijven de aantallen heel laag. De piek in 1978 heeft betrekking op één voor die tijd enorme groep. Van 1980 tot 1990 is sprake van een langzame stijging. Na 1990 schieten de aantallen omhoog. Opvallend is de dip rond 1999, met juist in 2000 en 2001 opvallend grote aantallen in de Oostermeent.

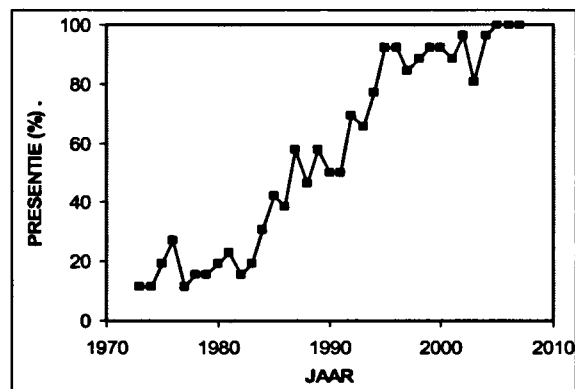

Figuur 1. Totaal aantal getelde Grauwe Ganzen p.j.

Dit kan een toevallige fluctuatie zijn. De Kolgans blijkt in die jaren echter ook minder voor te komen, dus misschien was er in die jaren echt iets aan de hand. We zien niet alleen steeds meer, maar ook vaker Grauwe Ganzen.

Figuur 2 geeft de presentie van de Grauwe Gans per jaar. De presentie is het aantal tellingen dat we Grauwe Ganzen zagen, gedeeld door het totale

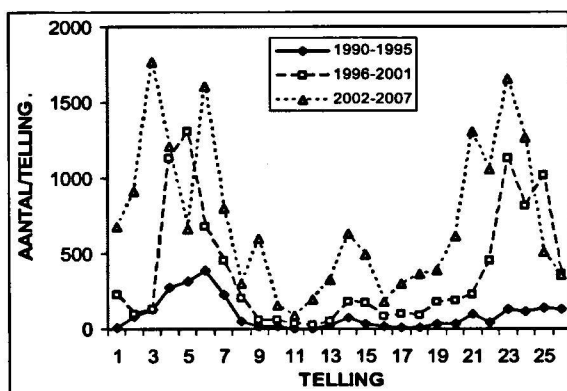
aantal tellingen. Er is sprake van een sterke stijging. In het eerste rapport over de Eempolder-tellingen over de jaren 1973 t/m 1978 (Klippel & van Leyden (1981) vertelt men dat het een hele belevenis is om een groepje ganzen aan de grond te zien. Nu valt het eerder op als er geen ganzen zijn. De presentie blijft tot 1983 ongeveer constant rond 15% en stijgt dan in twintig jaar naar 100%, dus naar een situatie waarin er altijd Grauwe Ganzen zijn.

Figuur 2. Presentie van de Grauwe Gans per jaar.

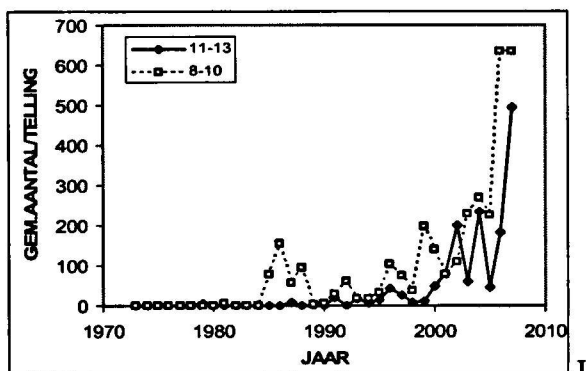
In figuur 3 staat de verdeling van de aantallen over het jaar. Hier is telkens het gemiddelde aantal vogels bepaald over zes jaar voor tellingen met hetzelfde nummer. Elk jaar beginnen we met telling één, dus elke telling met hetzelfde nummer valt ongeveer op dezelfde datum. Omdat in de eerste jaren de aantallen heel laag waren bekijken we alleen de laatste achttien jaar, dus vanaf 1990. In de jaren daarvoor leek de verdeling veel op die van de jaren 1990 tot 1995. We zien dat voor 1996 de Grauwe Gans vrijwel alleen in het winterhalfjaar voorkwam, met de grootste aantallen bij de tellingen vier tot en met acht, dus van eind februari tot half april. In de laatste twaalf jaar blijft deze piek bestaan, op een veel hoger niveau, maar daarnaast is er een piek in de late

herfst. Midden in de winter zijn de aantallen veel lager. We hebben dus vooral met doortrekkers te maken. In mei en juni zijn de aantallen laag, daarna zijn er tot de najaarspiek wat meer ganzen aanwezig.

Figuur 3. Gemiddeld aantal per telling als functie van het tellingnummer voor drie periodes van zes jaar

Grauwe Ganzen beginnen in april met broeden, dus rond telling zeven. Op dat moment zijn ook nog grote aantallen wintergasten aanwezig. De latere trekbewegingen zijn nogal onduidelijk.

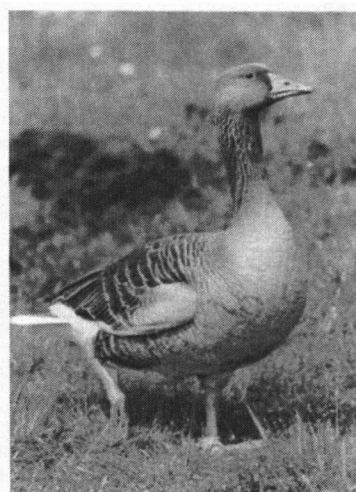

Figuur 4. Gemiddeld aantal per telling voor de tellingen 8 t/m 10 en 11 t/m 13 (broedtijd)

In figuur 4 staan de gemiddelde aantallen per telling voor de tellingen 8 t/m 10 en 11 t/m 13 als functie van het jaar. Er blijkt gemiddeld weinig verschil tussen die twee periodes te bestaan, al zijn de aantallen in de eerste periode meestal wat hoger. Tussen opeenvolgende tellingen in een jaar blijken er echter grote verschillen te bestaan. Het lijkt er op dat een belangrijk deel van de ganzen tussen verschillende gebieden heen en weer trekt. We zien wel steeds meer ganzen met jongen, maar de meeste groepen bestaan alleen uit volwassen ganzen.

Tot 1990 is er in de broedtijd nauwelijks een gans aanwezig, vanaf 1995 stijgen de aantallen spectaculair. Het broeden lijkt begonnen te zijn in of bij de Oostermeent; vanaf 2001 lopen ook de aantallen in het telgebied Noord in de broedtijd op. In de Zuidpolder te Veld zijn de aantallen in de broedtijd nog steeds verwaarloosbaar.

We kunnen concluderen dat er inderdaad sprake is van een sterke toename van de Grauwe Gans, vooral in de jaren na 2000. In hoeverre bedreigt de toename van de Grauwe Gans nu de weidevogels? De grote aantallen ganzen zijn aanwezig tot en met telling 7. Die valt tussen 26 maart en 8 april. De Grutto begint in de tweede helft van maart met leggen, maar pas in de eerste helft van april worden de aantallen groot. De Kievit is iets vroeger, de Tureluur ruim een telling later. Erg veel effect kunnen de doortrekkers daarom niet hebben. De broedvogels en andere overzomeraars zijn natuurlijk wel aanwezig in de broedtijd van de weidevogels. Op het eerste gezicht lijken de aantallen nog laag. Vijfhonderd Grauwe Ganzen in de Eempolders betekent ongeveer een gans per vijf hectare. Het lijkt er echter op dat de overzomerende ganzen en de weidevogels min of meer in dezelfde gebieden voorkomen. Daardoor kan het effect veel groter zijn.

Grauwe Gans (Foto: A.C.Zwaga)

Het gaat daarbij om het reservaat en stukken van de Oostermeent. Dit is een beetje vreemd, want ganzen zoeken voedsaam gras en weidevogels gaan juist achteruit als het gras te weelderig wordt. Het zou natuurlijk wel zo kunnen zijn dat

ganzen een voorkeur hebben voor een gevarieerd menu, mits dat voldoende voedingswaarde heeft. In de winter groeit het gras niet en alleen in de intensief gebruikte graslanden is er voldoende voeding uit te halen. In de lente zijn de verse spruiten van gras en allerlei planten mogelijk ook voedsaam genoeg in de extensief beheerde stukken. Op die manier worden die stukken aantrekkelijk voor ganzen. Of ganzen echt invloed hebben op de stand van weidevogels valt uit onze gegevens niet op te maken. Daarvoor is gespecialiseerd onderzoek nodig.

Literatuur:

Klippel, N.A. & Van Leyden 1981. Vogels in de Eempolders. Uitgave 34. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.